

Bijeenkomst 1: Orde

- Inleiding op Numeri als onderdeel van de Thora
- Indeling van Numeri
- Hst. 1:1-10:10

Een duizelingwekkend boek¹

Numeri is een moeilijk boek, het meest uitdagende van de vijf boeken van Mozes. Het bevat een uitzonderlijk breed scala aan teksten, genres en onderwerpen. Er is sprake van verhalen, wetten, volkstellingen, reisbeschrijvingen, details over hoe de stammen hun kampen opsloegen en hoe ze reisden, we treffen wetten aan over echtgenotes die worden verdacht van overspel, over nazireeërs, geloften, reiniging, offers en allerlei andere zaken, naast de kwesties die Mozes zelf moest voorleggen aan God. We vinden er ook verslagen van veldslagen, opstanden en collectieve zenuwinzinkingen, en een vreemd verhaal over een heidense profeet en een pratende ezel.

Het is niet alleen zo dat Numeri heel uiteenlopend materiaal bevat, maar opvallend is ook dat het boek ze met elkaar vermengt op een manier die bijna willekeurig lijkt. Verhalen worden onderbroken door wetten die elders thuis lijken te horen. Soms oogt Numeri als een samenraapsel van aan elkaar geplakte teksten zonder overkoepelende structuur of thematiek. Bij veel van de wetten, vooral die met betrekking tot het heiligdom, krijg je de indruk dat ze eigenlijk beter thuishoren in Leviticus, het boek over heilige plaatsen en tijden. Waarom zijn ze hier geplaatst, in de context van Israëls tocht door de woestijn, in plaats van daar, in de heiligheid van de Sinaï waar het hele boek Leviticus zich afspeelt? En waarom wordt de verhalende structuur doorbroken met juridische tussenwerpsels die voor het verhaal niet van belang lijken te zijn?

Waar gaat Numeri over? Wat is het overkoepelende thema?

Andere passages geven de lezer een gevoel van *déjà vu*, omdat ze een herhaling lijken van verhalen in het boek Exodus.

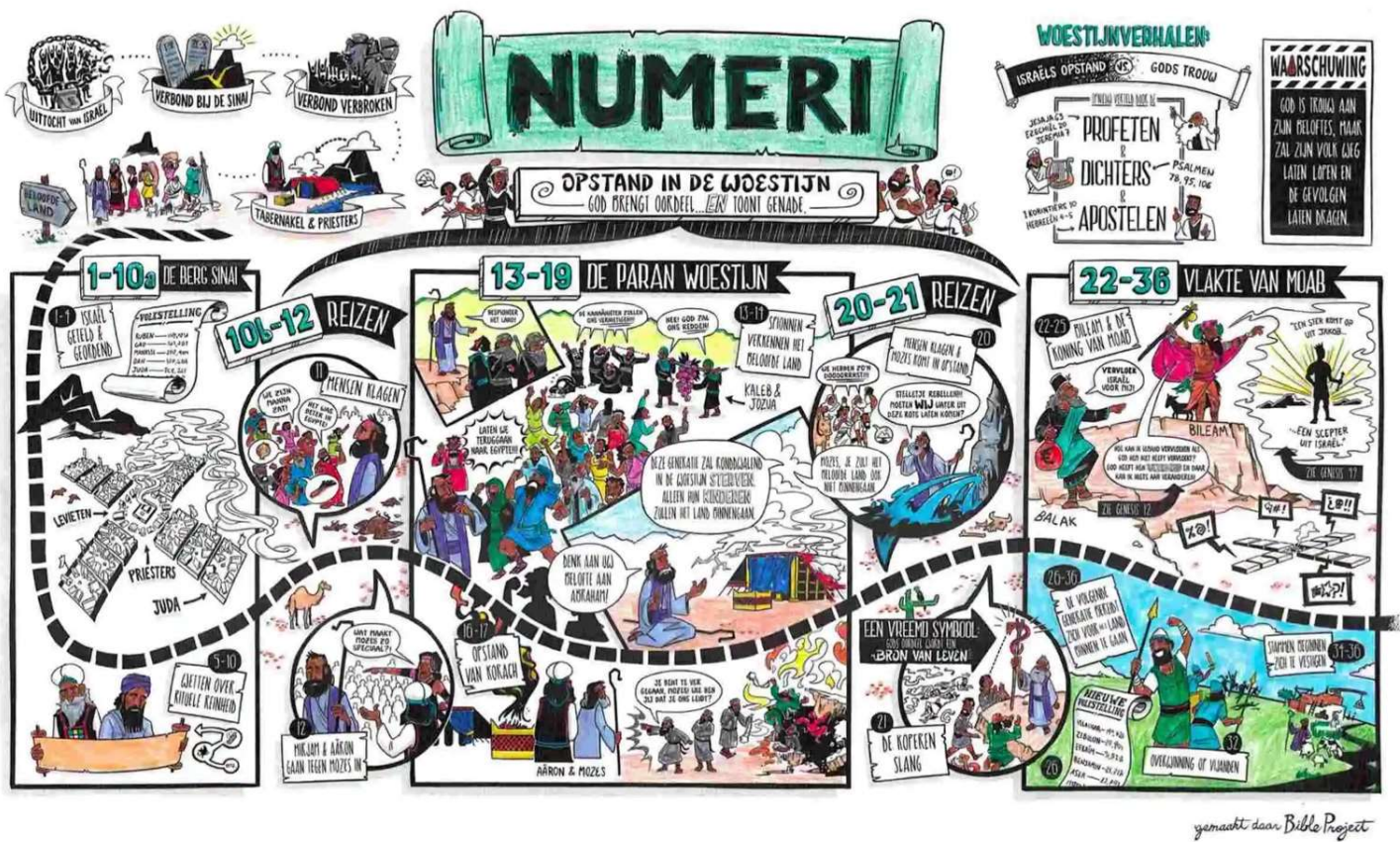
De Naam

De Latijnse vertaling van het Oude Testament, de Vulgata, noemt dit boek Numeri, 'getallen', omdat tellen en aantallen een belangrijke rol spelen. In het Hebreeuws is de naam: בְּמִדְבָּר, 'in de woestijn', omdat zo het boek ook begint: Op de eerste dag van de tweede maand, in het tweede jaar na de uittocht van de Israëlieten uit Egypte, richtte de HEER zich in de Sinaiwoestijn tot Mozes.

In die naam klinkt ook veel symboliek:

- Letterlijk: In de woestijn zijn, onderweg van Egypte naar Kanaän
- Letterlijk: in de woestijn zijn: niet het land in mogen
- Figuurlijk: in de leegte staan, in de chaos
- Figuurlijk: afhankelijk leren zijn van God
- Figuurlijk: een overgangperiode een overgangsrite,
- Letterlijk en figuurlijk: onderweg zijn, de reis is steeds een thema in de Thora; vreemdeling zijn en bijwoner: Jakob ontmoet God ook in de woestijn tijdens zijn vlucht in Bethel en Pniël.

¹ Ik maak gebruik van het boek *Numeri, boek van de woestijnjaren* van Jonathan Sacks.

Tijdspanne

Het geheel van het boek beslaat een kleine 40 jaar. De eerste elf hoofdstukken bestrijken slechts twintig dagen. Later verdwijnen er 38 jaar, want we zijn ineens aan het einde van de periode. Het is moeilijk te zeggen waar die breuk zich bevindt. Met hst. 26? Dit lijkt een nieuw begin in het geheel.

Maar de dood van Mirjam en Aäron in hst. 20 markeren ook een belangrijk moment.

De plaats van Numeri in het geheel van de Thora

De vijf boeken van de Tora zijn ruwweg chronologisch gerangschikt. Het boek Genesis begint met de schepping van het universum en gaat verder met de vroege geschiedenis van de mensheid. Daarna wordt het verhaal van Abraham en zijn nakomelingen verteld. Als we bij Exodus aankomen, is de familie uitgegroeid tot een volk. Exodus tot en met Numeri vertellen hoe het volk wordt bevrijd uit de slavernij in Egypte en vlak bij het beloofde land wordt gebracht. In Deuteronomium horen we de toespraken die Mozes in de laatste maand van zijn leven hield. Dat is de structuur aan de oppervlakte. De boeken zijn chronologisch geordend. Ze vertellen het relaas ruwweg in de volgorde waarin de gebeurtenissen plaatsvonden.

Daaronder bevindt zich echter een chiastische structuur, wat wil zeggen dat de boeken zijn gerangschikt in de vorm van spiegelbeeldsymmetrie — ABCBA — met de top in het midden in plaats van aan het einde:

[A] **Genesis** — Proloog: de voorgeschiedenis van Israël

[B] **Exodus** — Reis van Egypte naar de berg Sinai

[C] **Leviticus** — Bij de berg Sinai

[B] **Numeri** — Reis van de berg Sinaï naar de oevers van de Jordaan

[A] **Deuteronomium** — Epiloog: de toekomst van Israël als natie in het land

Volgens deze lezing bestaat het hoogtepunt van de vijf boeken uit het lange, uitgebreide verslag dat het hele boek Leviticus, het einde van Exodus en de eerste tien hoofdstukken van Numeri omvat. Het gaat over **het verblijf van de Israëlieten bij de berg Sinai**.

Daar sloten ze een verbond met God, waarbij ze overeenkwamen dat ze een 'koninkrijk van priesters, een heilige natie' zouden vormen onder goddelijke soevereiniteit, met het heiligdom in hun midden en een ethische code gebaseerd op het idee van heiligheid.

Binnen deze structuur is het meteen duidelijk dat Exodus en Numeri veel gemeen hebben. Ze gaan allebei over een reis. Beide boeken vertellen over afstanden die worden afgelegd en veldslagen die worden geleverd. In beide wordt geklaagd over het gebrek aan voedsel en water. Beide beschrijven een reeks gelegenheden waarbij het moreel dreigt te bezwijken.

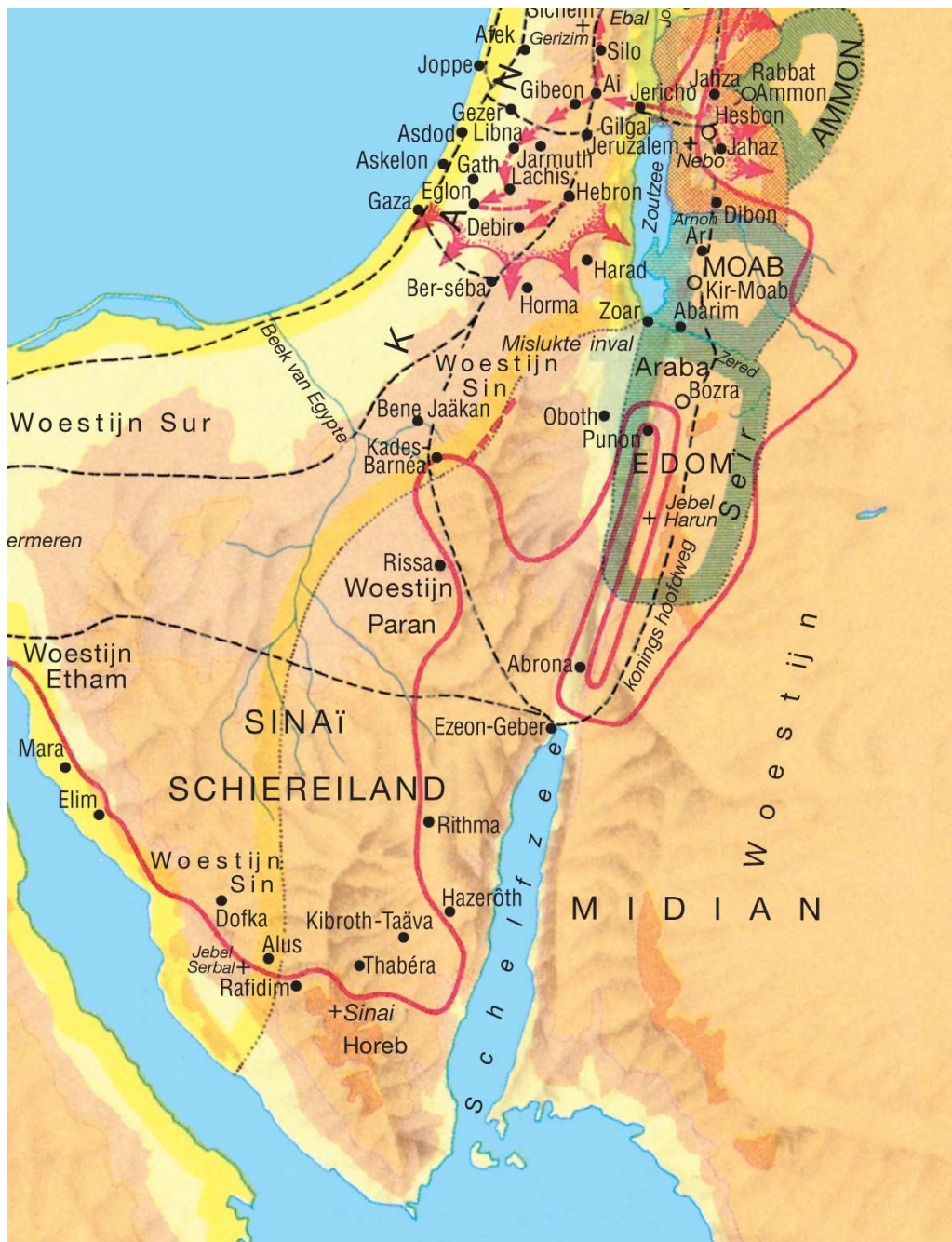
In beide boeken romantiseren de Israëlieten het verleden. Ze denken aan Egypte niet als een land van onderdrukking, maar als een veilige plaats waar ze te eten hadden en zich geborgen wisten. In beide boeken is er sprake van een grote 'zonde die de toekomst van het volk bedreigt: in Exodus het gouden kalf, in Numeri het verhaal van de verkenners. In beide lijdt Mozes onder de last van het leiderschap en wordt hem gezegd te delegeren. Hier volgen enkele parallellen:

Exodus	Numeri
Geleid door een wolk (13:21)	Geleid door een wolk (10:11)
Overwinning op Egypte (14)	Overwinning op Sichon en O (21:21-35)
Overwinningslied (15:1-18)	Overwinningslied (21:14-15)
Klacht (15:23-24)	Klacht (11:1)
Manna en kwartels (16)	Manna en kwartels (11:4-35)
Klacht over water (17:1-7)	Klacht over water (20:2-13)
Amalek (17:8-16)	Amalek (14:45)
Mozes' schoonvader (18:1-12)	Mozes' schoonvader (10:29-32)
Leiders om Mozes bij te staan (18:14-26)	Leiders om Mozes bij te staan (11:16-17)
Opstand (32:1-8)	Opstand (14:1; 25:1-3)
Mozes' voorspraak (32:11-13)	Mozes' voorspraak (14:13-19)
Goddelijk oordeel (32-34)	Goddelijk oordeel (14:26-35; 25:4)
Plaag (32:35)	Plaag (14:37, 25:8-9)
Sabbat en feesten (23:12-17)	Sabbat en feesten (28-29)
Verzoening door priesters of Levieten (32:26-29)	Verzoening door priesters of Levieten (16:36-50; 25:7-13)
Volkstelling (30:11-16)	Volkstelling (1-4; 26)

Toch zijn er ook **duidelijke verschillen tussen beide boeken**. In Exodus wordt het volk niet gestraft voor het geklaag. In Numeri wel. Het meest opvallende verschil is de reactie van Mozes. In Exodus wendt hij zich bij elke gelegenheid tot God, die door middel van een wonder voorziet in wat nodig is. In Numeri is Mozes' reactie problematischer: die varieert van wanhoop tot machteloosheid. De toon is anders. Er is iets veranderd.

Een van de verschillen heeft te maken met het verbond en het heiligdom. In Numeri is het volk niet langer slechts een groep ontsnapte slaven. Ze vormen nu een natie die een verbond heeft gesloten met God, met een wetboek en de goddelijke tegenwoordigheid in hun midden. **Een ander belangrijk verschil ligt in de aard van de reis zelf.** In Exodus is het een 'reizen van': van Egypte, weg van de slavernij. Het is het verhaal van een ontsnapping. In Numeri is het een 'reizen naar': naar het beloofde land, op weg naar verovering en vestiging. Het is een verhaal van nadering en voorbereiding.

Dit zijn niet alleen maar twee helften van hetzelfde verhaal. Exodus en Numeri staan voor twee **verschillende soorten vrijheid**²: Exodus gaat over negatieve vrijheid, chofesj in het Hebreeuws, en Numeri over positieve vrijheid, waarvoor de wijzen het woord cheroet hebben bedacht. **Negatieve vrijheid** is de vrijheid die een slaaf krijgt als hij of zij wordt vrijgelaten. Er is niemand meer om je bevelen te geven. Als individu ben je vrij om te doen wat je wilt. Maar een samenleving waarin iedereen vrij is om te doen wat hij wil, is geen vrije samenleving. Dat is anarchie. **Positieve vrijheid** vereist codes en regels van zelfbeheersing, zodat mijn vrijheid niet ten koste gaat van de jouwe. Het is een samenleving met een door de wet gereguleerde vrijheid. Dat is waarom Exodus en Numeri diepgaand van elkaar verschillen ondanks hun overeenkomsten aan de oppervlakte. Waar het om gaat in Exodus is hoe het volk ontsnapt aan de greep van Farao. **Waar het om gaat in Numeri is hoe het volk de uitdaging van zelfbestuur en verantwoordelijkheid oppakt.**

² Isaiah Berlin

Terugkerende thema's

- Klagen
- Romantiseren van de tijd in Egypte, de vleespotten van Egypte. Valse nostalgie: Egypte als land, overvloeiende van melk en honing (Korach en Abiram 16:13)
- Zonde en straf, reiniging
- Veldslagen
- Delegeren van het leiderschap van Mozes

Veranderingsproces:

Nieuwe uitdaging: **niet langer op de vlucht**, maar voorbereiden op het beloofde land.

- Verandert het volk, of blijft het ten diepste hetzelfde.
- Mozes heeft moeite met zijn relatie met het volk.
- Neemt het volk verantwoordelijkheid? Of schrikt het terug? bijvoorbeeld bij de twaalf verspieters.
- Is er 'angst' voor de vrijheid?
- Vrijheid is veeleisend werk, is avoda.

Dus Numeri neemt de tijd om het volk te laten veranderen. Wanneer aan positieve vrijheid is het werk van generaties. Daarmee bewegen wij tussen: nooit en onmiddellijk.

Orde en vrijheid

Heel de Thora gaat over God die orde schept in de chaos. Dat zien we gelijk in Genesis 1 gebeuren. Er zijn regels, nodig, wetten waarbinnen het leven zich beweegt. Er is geen vrijheid zonder orde. Zo is het boek Numeri ook wel in te delen in drie delen van orde en chaos.

Deel een: hst. 1-10, Orde

Israël bereidt zich voor op de tweede helft van de reis.

Stammen geteld, precieze opstelling van het kampement, kenmerkende banieren

Levieten en hun taken

Reinheid

Regelen van offers en gaven

Feesten

Deel twee: hst. 11-25, Chaos

Onenigheid, geklaag

Kritiek op Mozes van zijn eigen broer en zus

Verspieters, intocht loopt mis

Paniek, opstand,

Korach

Dood van Mirjam

Zelfs Mozes en Aaron zijn ongehoorzaam.

Bileam

Verleiding tot de Moabitische en Midjanitische vrouwen

Complete chaos.

Tot Pinechas!!

Deel drie: hst. 26-36, Nieuwe orde, een nieuw begin

Weer een volkstelling van de nieuwe generatie

Geen opstanden

Orde heeft de overhand

Voorziening voor offers op vastgestelde tijden.

Land wordt verdeeld

Levitische steden en vrijsteden.

Problemen worden vreedzaam opgelost (36)
 Overgang van Mozes op Jozua
 De orde overwint

Chaos en orde doorspekt van wetgeving

Verhaal/geschiedenis en wetgeving wisselen elkaar af. Dat is niet per ongeluk. Dat kenmerkt de gehele Thora, zeker ook de boeken Exodus en Deuteronomium. Maar in Numeri is de **nevenschikking** wel heel duidelijk. Waarom? Omdat de tegenstrijdige sociale druk van orde en vrijheid alleen kan worden verzoend door een wet die uit vrije wil wordt aanvaard en collectief wordt toegepast. De wet zorgt ervoor dat mijn vrijheid niet ten koste gaat van de jouwe. Dat is het verschil tussen een samenleving waarin 'iedereen deed wat in zijn eigen ogen goed was', de Bijbelse beschrijving van chaos, en een samenleving met een overeengekomen morele code en dus een gedeelde vorm van orde. De verhalende gedeelten van Numeri concentreren zich op de **chaos**. De wetgevende gedeelten vormen steeds een herstel, of een meer Bijbelse term: een **geoela**, '**redding en verlossing**' van de wanorde.

De afwisseling:

1-4: Verhaal	Het houden van een volkstelling; de inrichting van het kamp
5-6: Wet	Reinheid in het kamp; de vrouw die wordt verdacht van overspel; de nazireeër; de priesterlijke zegen
7: Verhaal	De leiders van de stammen brengen offers bij de inwijding van de tabernakel
8-10: Wet	Aansteken van de menora; wijding van Leviëten; Pesach in de woestijn; de trompetten
10-14: Verhaal	De Israëliëten verlaten de Sinaiwoestijn; het volk klaagt; Mirjam en Aäron verzetten zich tegen Mozes; de verkenners
15: Wet	Aanvullende offers; offergaven voor onbedoelde zonden; de sabbatschender; kwastjes aan kledingstukken
16-17: Verhaal	De opstand van Korach
18-19: wet	Plichten van priesters en Leviëten, offergaven van priesters en Leviëten; de rode vaars
20-27: Verhaal	Mirjams dood; het volk klaagt over gebrek aan water; Aäron en Mozes worden gestraft; Edom weigert Israël de doorgang; Aärons dood; Arad; de koperen slang; de reis naar Moab; nederlaag van Sichon en Og; Balak en Bileam; Moab verleidt Israël; tweede volkstelling; dochters van Selofchad; Jozua volgt Mozes op
28-30: Wet	Dagelijkse, sabbat- en feestoffers; geloften
31-34: Verhaal	Wraak op de Midjanieten; de transjordaanse stammen; pleisterplaatsen op Israëls tocht; grenzen van het land; nieuw leiderschap; Levitische steden
35-36: Wet	Vrijsteden; moord; (gemengde) huwelijken tussen stammen

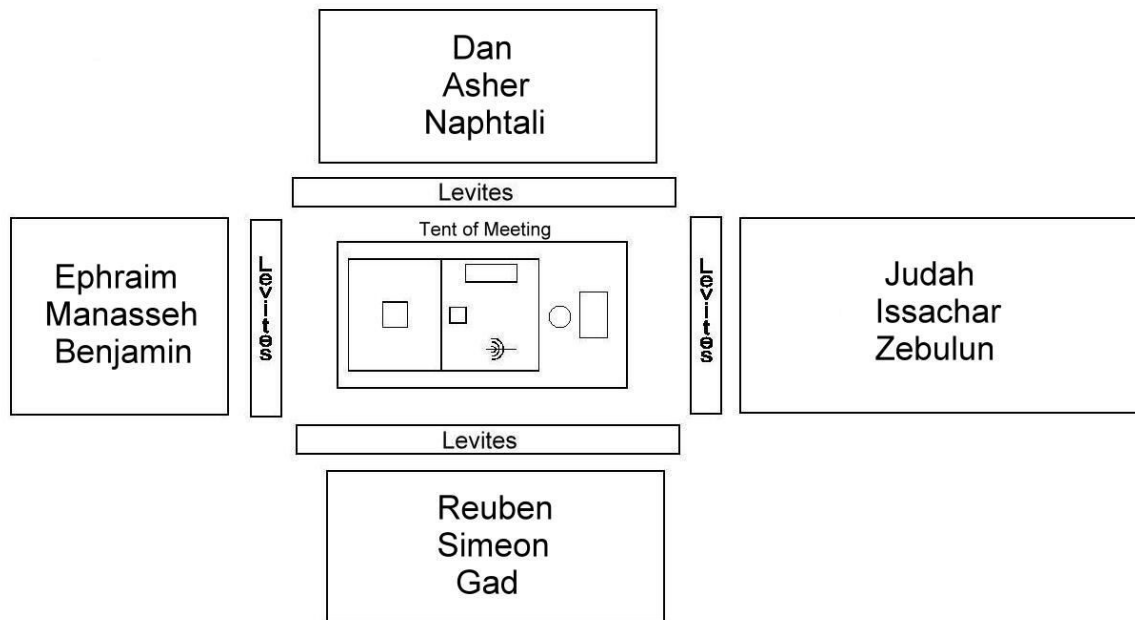
We lezen:

Numeri 1: lezen: 1-19 en 47-54

Iedere 'gezonde' man van 20 jaar en ouder wordt geteld.

De Levieten tellen niet mee, omdat zij worden vrijgesteld voor de tabernakeldienst.

Numeri 2

Numeri 3: Telling van de Levieten en hun taken.

Lezen 3: 1-17; 44-51

Het boek Numeri geeft veel informatie over de Levieten en hun aanstelling en taken.

Waarom de stam van Levi? Is het hun toewijding aan de HEER die leidde tot hun verkiezing? De Levieten nemen geen deel aan het festijn rondom het gouden kalf en zijn bereid om een strafexpeditie van de HEER onder hun broeders uit te voeren (Exod. 32:26). Dezelfde toewijding herkennen we ook bij Pinehas, de zoon van Eleazar (Num. 25:7-8).

Heeft de verwantschap van de Levieten met de priesters en Mozes en Aäron een rol gespeeld bij hun aanstelling?

Al aan het begin van het boek Numeri wordt onze aandacht op de Levieten gevestigd. Bij de telling van de strijdbare mannen van Israël (1:3) mogen de Levieten namelijk niet worden meegeteld (1:47-49). Zij worden immers apart gezet voor het werk bij de tabernakel (1:50-53), zijn niet bestemd om in het leger te dienen en worden daarom ook niet als legereenheid ('tsaba') behandeld (zie ook Exod. 6:25).

Maar de Levieten worden ook geteld. Daarover lezen we in hoofdstuk 3. Bij hen worden ook de (hoofd)families apart geteld. Hierdoor wordt een functionele indeling zichtbaar, die door de HEER benut wordt voor de verdeling van taken.

Bij de andere stammen worden de mannen van 20 jaar en ouder geteld (1:3 en 26:2), maar bij de stam van Levi worden alle mannen van 1 maand en ouder geteld (3:15).

Eerstgeborenen

Vanaf de uittocht uit Egypte behoren alle eerstgeborenen van de Israëlieten en het vee (Exod. 13:2; 22:29) de HEER toe, omdat Hij hun leven heeft gespaard (Exod. 11:5; 12:12-13). De eerstgeborene ('bekor') is kostbaar (vgl. Exod. 4:22-23), omdat hij is verbonden met erfgenaamschap, met het voortbestaan van het geheel.

In plaats van de eerstgeborenen uit alle stammen zullen vanaf de telling voortaan de Levieten en hun vee (3:41,45) de HEER toebehoren. Zij worden beschouwd als Zijn persoonlijk eigendom vanuit het volk (Num. 3:12-13; 8:16-17) en worden door de HEER vervolgens als gift gegeven aan Aäron en zijn zonen (Num. 3:9) om bij het heiligdom te dienen. Voor de mannen en jongens vertaalt zich dit in dienstbaarheid en het vee zal gebruikt worden voor de offerdienst.

De taak van de Levieten

In Numeri 3 en 4 lezen we over de taken van de Levieten rondom het heiligdom. In hoofdstuk 4 ligt de focus op het reizen door de woestijn. We komen daarom ook regelmatig het woord 'dragen' tegen. De nakomelingen van de drie zonen van Levi (zie stamboom) hebben allen een eigen taak.

De Gersonieten, Kahathieten en Merarieten krijgen verschillende taken.

Rondom het heiligdom

In Numeri 1-2 wordt de plaats van de stammen rondom het heiligdom benoemd. De opstelling lijkt op die van een legerkamp (zie ook Exod. 12:41), waar de leiders zich altijd in het midden bevonden omgeven door de soldaten in een ordelijke opstelling. In Numeri 3 wordt de woonplaats van de Levieten tijdens de woestijnreis benoemd. Hun tenten komen in de binnenste strook

<https://www.israelendebijbel.nl/nl/bijbelonderwijs/digitale-bijbelstudie/2021/11/04/De-Levieten>

Numeri 4

Numeri 5, Voorschriften bij onreinheid en ontrouw

Lezen 5:11-31, Het bittere water

Numeri 6, Nazireeërs en de priesterzegen

Lezen 6:1-12

Een Nazireeër was in de tijd van het Oude Testament een man of vrouw die tijdelijk of levenslang aan God was toegewijd en de plicht van de onthouding vrijwillig op zich genomen had. Hij liet zijn haar groeien, onthield zich van wijn en sterke drank, en mocht niet met een dode in aanraking komen. Een Nazireeër moet niet verward worden met een Nazoreeër of Nazarener.

Het woord Nazireeër is in het Hebreeuws 'nazir', dat is 'afgezonderde, toegewijde, omkranste' en wordt toegepast op een man of vrouw die de gelofte heeft gedaan om zich af te zonderen tot en toe te wijden aan God. De kern van het Bijbelse Nazireeërschap was: Gode gewijd leven, leven voor Hem.

Lezen 6:22-27

In de voorgaande hoofdstukken en het voorgaande gedeelte van dit hoofdstuk zien we hoe God

1. het volk rondom Zich heeft geplaatst;
2. het volk naam voor naam heeft geteld;
3. de dienst heeft geordend;
4. het kamp heeft gereinigd;

5. de ware positie van de toegewijde dienaar heeft bepaald.

Alles is nu klaar om het volk te zegenen en Zijn Naam op hen te leggen. De zegen plaatst het volk onder de bescherming, de genade en de vrede van de HERE.

Deze zegen is bekend geworden als de Aäronitische zegen volgt op een gedeelte met voorschriften voor de nazireeër en wordt gevolgd door een beschrijving van de inwijdingsgeschenken. Daarmee staat de zegen in de context van de tempeldienst. Het licht van de menora die in de tabernakel komt (Numeri 8:1-4) straalt in de zegen alvast, als Gods gelaat dat over de mensen schijnt.

De zonen van Aäron, volgens Numeri 3:3 aangewezen voor priesterlijke handelingen, wordt door Mozes verteld hoe zij de Israëlieten kunnen zegenen. De rolverdeling wordt helder: Mozes vertelt het aan de zonen van Aäron, en dat doet hij omdat God dit aan hem opdraagt.

Zegenen is hier in Numeri primair iets van de priesters. Het is geen magische handeling, maar louter een naspreken van de woorden die God de priesters in de mond legt. Dit wordt duidelijk uit hoe het geformuleerd is in Numeri 6: in vers 23 is de werkwoordsvorm voor zegenen een tweede persoon meervoud, als de opdracht gegeven wordt van God via Mozes aan de zonen van Aäron. In de uiteindelijke zegenwoorden in vers 24 tot en met 26 wordt steeds een derde persoon enkelvoud gebruikt en enkele keren een werkwoord in de modale vorm. Het onderwerp van die werkwoordsvorm is steeds 'de Heer'. De NBV heeft deze vormen van de zegen vertaald met 'moge'. De werkwoordsvorm mag echter net zo goed als opdracht of toezegging vertaald worden.

Het gaat in de zegen om een belofte en toezegging van Gods kant, welke door Hem geëffectueerd zal worden. Het is geen mogelijkheid, maar realiteit dat de mensen gezegend worden, dat bevestigt vers 27.

Pas sinds Luther en Calvijn wordt de Aäronitische zegen frequent in de protestantse eredienst gebruikt. De Reformatie wilde terug naar de oudtestamentische wortels, en sloot aan bij de joodse synagogale praktijk. Voor Luther was het uitspreken van de zegen vooral een citeren van Schriftwoorden, en dus eerder verkondigend dan priesterlijk. Calvijn legde er meer de nadruk op dat het God zelf is die de zegen geeft, en dat dienaren van de kerk deze dus uit kunnen spreken zoals met de woorden van Numeri 6.

Numeri 7, Inwijdingsgeschenken

De leiders brengen in Numeri 7 spontaan geschenken voor de levieten bij de zalving van het altaar. Twaalf dagen lang biedt dagelijks een leider van een stam identieke gaven aan die bestemd zijn voor de cultus.

Numeri 8, De kandelaar (//Exodus 25:31 ev) המְנוֹרָה

Lezen 8: 1-4

Numeri 8, De wijding van de Levieten

Lezen 8: 5-26

Numeri 9, Pesachviering

Staat uitgebreider beschreven in Exodus 12

Numeri 9, De wolk (Ex. 13:21,22)

Lezen 9:15-23

De functie van de **wolk** als aanwijzer van de bewegingen die het volk maakt in 9:15-23, is de uitwerking van Exodus 40:34-38. De wolk bedekte volgens Exodus 24:16-18 oorspronkelijk de Sinai, totdat de tent van de samenkomst was gemaakt. Daarna bedekte ze de tent (Ex. 40:34-38). Deze beschrijving van de bewegingen van de wolk en het volk loopt vooruit op de gebeurtenissen omdat de tocht pas begint in 10:11. Dat

geldt ook voor 10:1-10 waarin instructies voor het maken en gebruiken van de zilveren trompetten worden gegeven, die dienen om de bewegingen van het volk te regelen op reis en in de strijd. Deze regels geven tevens het thema aan van de rest van Numeri: de woestijntocht en de aanvang met verovering van het land.

Numeri 10, de zilveren trompetten

In Numeri 10 krijgt Mozes de opdracht om twee trompetten te maken. Een trompet of bazuin is niet hetzelfde als een sjofer, omdat een sjofer een ramshoorn is en een trompet is van metaal gemaakt, in dit hoofdstuk zilver, maar de functie is min of meer hetzelfde. Trompetten kwamen in het Oude Egyptische Rijk al voor. In Egypte waren veel muziekinstrumenten. De trompet echter werd niet gebruikt om mooie muziek te maken, maar had een militaire en religieuze functie.